

Mariusz Słowik

Wpływ Eucharystii na kształtowanie wspólnoty rodzinnej w nauczaniu Jana Pawła II

Studia Theologica Varsaviensia 38/2, 147-173

2000

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

MARIUSZ SŁOWIK OFM CONV

WPŁYW EUCHARYSTII NA KSZTAŁTOWANIE WSPÓLNOTY RODZINNEJ W NAUCZANIU JANA PAWŁA II

Treść: 1. Wstęp. 2. Eucharystia jako sakrament Nowego Przymierza w duchowości małżeńsko-rodzinnej. 2.1. Źródło życia duchowego rodziny. 2.2. Uobecnienie Nowego Przymierza w małżeństwie. 2.3. Odnowienie przymierza małżeńskiego. 3. Eucharystia jako sakrament rodzinnej komunii międzyosobowej. 3.1 Eucharystia sakramentem łączącym „Kościół domowy” ze wspólnotą Ludu Bożego. 3.2. Duchowy pokarm miłości rodzinnej. 3.3. Ofiarniczy charakter życia rodzinnego a Eucharystia. 3.4. Eucharystia wyrazem dziękczynienia rodziny. 3.5. Eucharystia źródłem apostołatu rodzinnego. 4. Podsumowanie.

1. WSTĘP

Życie małżeństwa i rodziny chrześcijańskiej jest związane z sakramentem Eucharystii. Samo zawarcie małżeństwa, zgodnie z zaleceniem prawa kanonicznego, powinno mieć miejsce podczas celebracji Mszy św. (por. kan. KPK 1065 i2). O związku małżeństwa z Eucharystią Jan Paweł II pisze w numerze 57 adhortacji *Familiaris consortio*. Tekst ten zawiera syntezę nauczania Jana Pawła II na temat roli Eucharystii dla małżeństwa i rodziny. Myśli tam zawarte Jan Paweł II rozwija w licznych przemówieniach. Na szczególną uwagę zasługują przemówienia dla małżeństw ruchu Equipes Notre-Dame (23 IX 1982) oraz przemówienia związane z Międzynarodowym Kongresem Eucharystycznym w Nairobi (15 i 18 VIII 1985). Jan Paweł II w swoich przemówieniach i pielgrzymkach podkreśla wielką rolę Eucharystii w tworzeniu wspólnoty rodzinnej. Wskazuje, że Eucharystia uobecnia w małżeństwie Nowe Przymierze, umożliwia głębsze i ożywia przymierze małżeńskie oraz jest źródłem wspólnoty osób w rodzinie. Podczas pielgrzymek do kościołów lokalnych rezerwował zawsze jedną celebrację Mszy św. dla małżonków i rodzin chrześcijańskich, podczas których rozważał sakrament małżeństwa w świetle sakramentu Eucharystii.

2. EUCHARYSTIA JAKO SAKRAMENT NOWEGO PRZYMIERZA W DUCHOWOŚCI MAŁŻEŃSKO-RODZINNEJ

2.1. Źródło życia duchowego rodziny

Jan Paweł II w swoim nauczaniu wykazuje wierność nauce II Soboru Watykańskiego, który wskazał na ścisły związek Eucharystii i małżeństwa. Sobór Watykański II zaapelował o pogłębienie i ponowne odkrycie znaczenia Eucharystii dla małżeństwa i rodziny. Jan Paweł chętnie się tego podjął. Podkreśla to w *Familiaris consortio*. *Sobór Watykański II pragnął zwrócić uwagę na szczególnie związek zachodzący między Eucharystią i małżeństwem, postanawiając, że zwyczajnie małżeństwo należy zawierać podczas Mszy św. (KL 78), odkrycie na nowo i pogłębienie tego związku jest ze wszelkich miar konieczne, jeśli chce się zrozumieć i przeżywać intensywniej łaski oraz pojąć zadania małżeństwa i rodziny chrześcijańskiej (FC 57).*

Jan Paweł II podkreśla, że Eucharystia jest sakramentem komunii z Bogiem. W Niej Kościół uczestniczy w tajemnicy odkupienia. Dlatego też Eucharystia jest *ośrodkiem i szczytem całego życia sakramentalnego, poprzez które każdy chrześcijanin doznaje zbawczej mocy Odkupienia, poczynając od misterium Chrztu świętego, w którym zostajemy zanurzeni w śmierci Chrystusa, aby stać się uczestnikami Jego Zmartwychwstania (RH 20)*. W tym sakramencie odkupienie Chrystusa sięga serca każdego człowieka. Jako źródło i cel innych sakramentów, Eucharystia pomaga zrozumieć działanie zbawcze wszystkich sakramentów. Również rodzina chrześcijańska, jako żywa częśćka Kościoła przez Eucharystię zostaje włączana w tajemnicę zbawienia¹.

Jan Paweł II wskazuje, że zbawienie rodziny przebiega przez Eucharystię. Nie można oczywiście odmawiać możliwości zbawienia rodzinom, które nie uczestniczą we Mszy świętej. Zwyczajna droga zbawienia przebiega poprzez przyjmowanie sakramentów świętych,

¹ Por. Jan Paweł II, *L'omelia durante la celebrazione della parola nello Stadio „Centenario”*, Montevideo, 7 V 1988; *Insegnamenti di Giovanni Pauli II*, Watykan (w dalszej części artykułu będzie stosowany skrót: Insegnamenti), XI, 2, s. 1185; Audiencja Generalna (w dalszej części artykułu będzie stosowany skrót: AG), 18 IV 1984. *L'Osservatore Romano* (w dalszej części będzie stosowany skrót: OR) 5 (1984) nr 4, s. 21; *Homilia wygłoszona podczas Mszy św. dla duchowieństwa diecezjalnego i zakonnego*, Santo Domingo, 10 X 1992. OR 13(1992) nr 12, s. 10. Przemówienie na zakończenie Kongresu Eucharystycznego, Warszawa, 14 VI 1987, w: *Jan Paweł II, Trzecia pielgrzymka do Polski*, Kraków 1987, s. 211-216; *Homilia podczas Mszy św. inaugurującej Kongres Eucharystyczny*, Fortaleza, 9 VII 1980, *Nauczanie Papieskie*, Poznań (w dalszej części artykułu będzie stosowany skrót: NP), III, 2, s. 114.

w tym i przez Eucharystię. Chrystus dość wyraźnie i wymagająco wypowiedział się o konieczności przyjmowania Sakramentu Ciała i Krwi: *Jeżeli nie będziecie spożywali Ciała Syna Człowieczego i nie będziecie pili Krwi Jego, nie będziecie mieli życia w sobie* (J 6, 53). Uczta Eucharystyczna jest duchowym pokarmem. Pozwala zaspokoić duchowe potrzeby człowieka. Jest to pokarm w życiu wiary, pokarm niezbędny w drodze do nieba: *Kto mnie spożywa, będzie żył na wieki* (J 6, 58). Jak chleb codzienny jest posiłkiem nieodzownym dla życia ciała, tak Eucharystia jest konieczna dla życia duszy. Najświętsza Eucharystia jest źródłem żywotności duchowej człowieka. Pomaga kroczyć ludziom drogą zbawienia. Także rodzina dzięki życiu eucharystycznemu może podejmować trud rodzinnego życia i postępować na drodze zbawienia. Eucharystia jest źródłem życia duchowego i świętości rodziny².

W Eucharystii rodzina znajduje źródło energii w spełnianiu swoich obowiązków. Chrześcijańskie życie rodziny przechodząc przez eucharystyczne misterium przemienia się w duchowy kult przyjemny Bogu³.

Jan Paweł II widzi Eucharystię jako sakrament odkupienia dla rodziny. Zadanie uświęcenia rodziny ma swój pierwszy korzeń w chrzcie, a najwyższy wyraz w Eucharystii. *Zadanie uświęcenia rodziny chrześcijańskiej ma swe pierwsze źródło w chrzcie świętym, znajduje zaś swój najpełniejszy wyraz w Eucharystii, z którą chrześcijańskie małżeństwo jest wewnętrznie związane* (FC 57). Intymny związek małżeństwa z Eucharystią przejawia się w drodze zbawienia, a więc w odpowiedzi na Boże powołanie.

W „*Familiaris consortio*” istotnym zdaniem na temat relacji Eucharystia – małżeństwo jest: *Eucharystia jest samym źródłem*

² Por. Jan Paweł II, *Homilia podczas Mszy św. Wieczery Pańskiej*, 16 IV 1992. OR 13(1992) nr 6, s. 30; Homilia wygłoszona podczas Mszy św. dla wiernych diecezji Concordia-Pordenone, 1 V 1992. OR 13(1992) nr 6, s. 11; Orędzie do uczestników 42 Międzynarodowego Kongresu Eucharystycznego w Lourdes, 16–23.VII 1981, w: *Eucharystia w nauczaniu Jana Pawła II*, Kraków 1987 s. 23-24; *Homilia podczas Mszy św. w Parku Pontcanna w Cardiff*, 2 VI 1982. 2, w: *Jan Paweł II w Wielkiej Brytanii i Argentynie*, Warszawa 1989, s. 172-174; *Z orędzia międzynarodowego Kongresu Eucharystycznego w Nairobi*, Rzym 15 VIII 1984, w: *Eucharystia w nauczaniu Jana Pawła II*, Kraków 1987, s. 131; *Homilia podczas Mszy św. dla młodzieży*, Nairobi, 17 VIII 1985. OR 6(1985) nr nadzw. II, s. 8; *Homilia na Boże Ciało*, 8 VI 1980. NP III, 1, s. 760.

³Por. Jan Paweł II, *Alla plenaria del pontificio consiglio per la Famiglia*, 10 X 1986, Insegnamenti IX, 2, s. 989-990.

małżeństwa chrześcijańskiego (FC 57). Rodzi się pytanie, w jakim sensie Eucharystia jest źródłem małżeństwa chrześcijańskiego. Czy do zaistnienia i ważności małżeństwa chrześcijańskiego konieczna jest Eucharystia? Małżeństwo sakramentalne może być zawarte bez przyjęcia Komunii świętej. Jan Paweł II wyjaśnia tę myśl w numerze 57 “*Familiaris consortio*” oraz w licznych przemówieniach. Eucharystia jako sakrament Nowego Przymierza odnawia Przymierze Chrystusa z Kościołem w małżeństwie oraz jest źródłem jedności i miłości rodziny. Życie w przymierzu z Bogiem i między sobą oraz tworzenie komunii międzyosobowej są istotnymi przymiotami rodziny. Eucharystia jest źródłem świętości i życia duchowego rodziny. Życie duchowe rodziny związane z Eucharystią wiąże się z tworzeniem wspólnoty. Jak człowieka nie można zrozumieć bez Chrystusa, tak samo małżeństwa nie zrozumie się bez Eucharystii. Eucharystia okazuje się jako sakrament uświęcenia i kształtowania wspólnoty rodziny. Za takim ujęciem Eucharystii jako źródła małżeństwa chrześcijańskiego opowiadają się różni teologowie komentujący nauczanie Jan Pawła II na ten temat⁴.

2.2. Ubecnienie Nowego Przymierza w małżeństwie

Dzieje ludzkości, małżeństw i rodzin posiadają swoiste zabarwienie religijne i moralne. Jest to historia dialogu i komunii Boga z ludzkością. Obejmuje ona nie tylko narody, ale także i rodziny. Małżeństwo i rodzina w nauczaniu Jana Pawła II są zrozumiałe w odniesieniu do Przymierza Boga ze swoim ludem, Jahwe z Izraelem i Chrystusa z Kościołem. Idea Przymierza łączy wewnętrznie małżeństwo i Eucharystię.

Bóg od początku istnienia człowieka na ziemi pragnie z nim przebywać. Zawiera z nim przymierze. Przymierze Boga z ludźmi było określane przez proroków terminem *berith*⁵. Samo to określenie oznaczało układ polityczny mocnego partnera ze słabym.

⁴ Por. W.E. May: *The role of the christian family*, w: John Paul II and the family, Chicago 1983, s. 184; J. Grześkowiak, *Misterium małżeństwa*, Lublin 1993, s. 247; J.R. Sztuchmiller, *Eucharystia a prawa i obowiązki małżonków*, w: *Eucharystia – miłość i dziękczynienie*, red. W. Słomka, A.J. Nowak, Lublin 1992, s. 163; R.M. Hogan i J.M. Le Voir; *Covenant of love*, San Francisco 1992, s. 276.

⁵ Por. *Słownik Teologii Biblijnej*, red. Xavier Leon – Dufor, Poznań 1990, s. 825.

Strona silniejsza zobowiązywała się do obrony strony słabszej, przez to okazywała swoją moc. Natomiast strona słabsza miała szansę czuć się partnerem dowartościowanym i równoprawnym. Bóg wziął pod swoją opiekę naród izraelski. Naród ten nie był odosobniony. Cieszył się wstawiennictwem i opieką Stwórcy. Przymierze narodu izraelskiego z Bogiem nie było zwykłym kontraktem politycznym. Przymierze to mówiło przede wszystkim o czulej i wiernej miłości, którą Bóg objawiał wobec swojego Ludu i w konsekwencji mówiło o odpowiedzi, którą Izrael mógł i powinien żywić wobec swego Boga. Przymierze było sercem kultu, spotkania i dialogu Boga z człowiekiem i człowieka z Bogiem. Bóg w zamian za pomoc i opiekę domagał się wierności zawartemu Przymierzemu. W Biblii Przymierze jest podstawą, które ustanawia i konfiguruje całe życie Ludu. Przyjęte przez kult i prawo kształtuje krok za krokiem całą egzystencję. Prorocy dla ukazania tego Przymierza posługiwali się obrazem małżeństwa⁶.

Prorocy pogłębiali tajemnicę Przymierza poprzez opowieść o burzliwej historii wierności Boga i niewierności Izraela posługując się obrazem małżeństwa, na przykład Ozeasz (por. Oz 2, 24). Jeremiasz dochodzi do punktu kulminacyjnego: zapowiada przyjście Nowego Przymierza. Przymierze Starego Testamentu było długim przygotowaniem do Przymierza Nowego Testamentu. *Gdy nadeszła pełnia czasu, zesłał Bóg Syna swego, zrodzonego z niewiasty...* (Ga 4,4). Chrystus – Syn Boży staje się jednocześnie Człowiekiem. Następuje zjednoczenie Bóstwa z człowieczeństwem, które już nigdy nie może być rozwiązane. Jest to już Nowe i Wieczne Przymierze zawarte przez Chrystusa z Kościołem. Jezus to Przymierze pieczętuje oddaniem życia na krzyżu⁷.

Obecnie „miejscami” celebracji i wypełnienia Przymierza są sakramenty Chrystusa i Kościoła: w nich i poprzez nie dokonuje się uobecnienie komunii Boga z ludzkością. Upamiętnianie i odnawia-

⁶ Por. Jan Paweł II, *Homilia wygłoszona podczas audiencji dla małżeństw ruchu Equipes Notre-Dame*, 23 IX 1982, w: *Gdybyś znała dar Boży*, Niepokalanów 1988, s. 6; Por. także J. Szlaga, *Eucharystia – ofiara Nowego Przymierza*, w: *Eucharystia – miłość i dziękczynienie*, red. W. Słomka, A.J. Nowak, Lublin 1992, s. 13-16.

⁷ Por. Jan Paweł II, *Homilia wygłoszona podczas audiencji dla małżeństw ruchu Equipes Notre-Dame*, 23 IX 1982, w: *Gdybyś znała dar Boży*, dz. cyt., s. 5-7; por. także D. Tettamanzì, *I due saranno una carne sola, saggi teologici su matrimonio e famiglia*, Torino 1986, s. 311-312; J. Nagórny, *Eucharystia – we wspólnotcie*, w: *Eucharystia – miłość i dziękczynienie*, dz. cyt., Lublin 1992, s. 125-127.

nie Przymierza Chrystusa z Kościołem dokonuje się we wszystkich sakramentach, jednak w sposób szczególny w sakramencie Eucharystii. Eucharystia w sposób sakramentalny uobecnia jedyną ofiarę Nowego Przymierza i zaślubiny Chrystusa z Kościołem. *Ofiara eucharystyczna bowiem uobecnia przymierze miłości Chrystusa z Kościołem, przypiętowane Jego krwią na krzyżu* (FC nr 57). Przede wszystkim w Eucharystii dosięga pełni i definitywnego wypełnienia komunii miłości przygotowana między Jahwe a Izraelem a zakończona Przymierzem między Jezusem a Kościołem. Misterium Eucharystii zostaje rozjaśnione wydarzeniem Przymierza. Teksty ustanowienia Eucharystii: „to jest Ciało Moje” „to jest Krew Moja” (Mt 26, 26-27) przedstawiają Jezusa w akcie ofiarowania i czci. Chleb i wino stają się Jezusem ofiarowanym dla ludzi. W Eucharystii Jezus oddaje się ludziom, aktualizując ponownie to oddanie z siebie dokonane ostatecznie na krzyżu. Dar Chrystusa ofiarowany dla ludzi ma na celu stworzenie nowego ludu Bożego. Eucharystia uobecnia miłość Boga, którą żywił od stworzenia poprzez całą historię zbawienia w Starym Testamencie oraz aktualną miłość Chrystusa wobec Kościoła. Taki jest sens słów z Ostatniej Wieczerzy: „To jest Krew Przymierza” (Mt 26, 28)⁸. Dzięki Eucharystii chrześcijanin najbardziej jednoczy się z Bogiem. Jest to nowy sposób jednoczenia się człowieka z Bogiem. Co w Starym Testamencie było tylko zapowiedzią i cieniem, to w Nowym Testamencie spełnia się w Eucharystii: „Wy natomiast przystąpiłście do góry Syjon, do miasta Boga żyjącego, (...) do pośrednika Nowego Testamentu – Jezusa” (Hbr 12, 22, 24). Rodzina uczestnicząc we Mszy św. odnawia przymierze z Bogiem.

Cz. Murawski komentując 57 numer „*Familiaris consortio*” pisze, że główna rola Eucharystii dla rodziny polega na przemianie człowieka. Eucharystia włączając małżonków w Nowe Przymierze udoskonala „nowego człowieka”. Taki jest owoc pogłębienia łączności człowieka z Chrystusem w Eucharystii⁹.

⁸ Por. D. Te tt a m a n z i, *L'Eucharistica al. Centro della famiglia cristiana*, w: *I due saranno una carne sola, saggi teologici su matrimonio e famiglia*, Elle Di Ci, Torino 1986 (odtąd będzie stosowany skrót: *I due...*), s. 255-256 i 312; K. Rom a n i u k, *Sakramentologia biblijna*, Warszawa 1991, s. 54.

⁹ Por. Cz. M u r a w s k i, *Eucharystia źródłem małżeństwa chrześcijańskiego*, w: *Ewangelizacja wspólnoty małżeńskiej i rodzinnej*. Komisja Episkopatu Polski Duszpasterstwa Ogólnego, Katowice 1993, s. 242-243.

Nie tylko Eucharystia, ale także małżeństwo jest przymierzem: przymierzem miłości między mężczyzną a kobietą, mężem a żoną. Sobór Watykański II świadomie określił małżeństwo terminem „foedus” – przymierze (KDK 48). Pakt małżeński jest ustanowiony poprzez nieodwołalną zgodę między osobami, to jest przez decyzję i wybór obdarowania i bycia obdarowanym nawzajem. W ten sposób następuje zapoczątkowanie intymnej wspólnoty życia miłości¹⁰.

Jan Paweł II podkreśla, że małżeństwo i Eucharystia wyrażają jedno Przymierze Boga z ludźmi. *Stąd też – pisze Jan Paweł II – główny przekaz Objawienia: Bóg miłuje swój lud, zostaje wypowiedziany również żywymi i konkretnymi słowami, poprzez które mężczyzna i kobieta wyrażają swoją miłość małżeńską. Wiąż ich miłości staje się obrazem i znakiem Przymierza łączącego Boga z Jego ludem* (FC 12). Eucharystia i małżeństwo są „wewnętrznie związane” (FC 57) ze sobą. W homilii do małżeństw ruchu Equipes Notre-Dame (23 IX 1982) Jan Paweł II podkreślił, że w Eucharystii małżeństwo wyraża pełniej Nowe Przymierze. Przyczyna, według opinii D. Tettamanzi, znajduje się w fakcie, że małżeństwo zostało podniesione do godności sakramentu, stając się w ten sposób pamiątką i uobecnieniem miłości Chrystusa i Kościoła¹¹.

Eucharystia uobecnia przymierze Chrystusa z Kościołem, natomiast sakrament małżeństwa jest zakorzeniony w tym Przymierzu. W tym sensie Jan Paweł II pisze: *Małżeństwo ochrzczonych staje się w ten sposób rzeczywistym znakiem Nowego i Wiecznego Przymierza, zawartego we krwi Chrystusa. Duch, którego Pan używa, daje nowe serce i uzdalnia mężczyznę i kobietę do miłowania się tak, jak Chrystus nas umiłował* (FC 13). Dlatego między Eucharystią a małżeństwem istnieje ścisły związek.

J. Grześkowiak komentując myśl 57 numeru „Familiaris consortio” pisze, że Eucharystia jako sakrament permanentnego uobecniania przymierza Chrystusa z Kościołem ma wielkie znaczenie dla małżeństwa. Małżonkowie karmiąc się Eucharystią odnawiają w sobie symbolikę tego Przymierza. Eucharystia jest nieustannym źródłem trwania małżeństwa w Chrystusie i Kościele.

¹⁰ Por. D. Tettamanzi, *I due...*, s. 256.

¹¹ Por. Jan Paweł II, *Homilia wygłoszona podczas audiencji dla małżeństw ruchu Equipes Notre-Dame*, 23 IX 1982, w: *Gdybyś znała dar Boży*, dz. cyt., s. 8; Por. także D. Tettamanzi, *Idue...*, s. 313.

W ten sposób małżeństwo staje się czytelnym znakiem miłości: Chrystusa i Kościoła¹².

Współczesna refleksja teologiczna ukazuje Eucharystię w kontekście innych sakramentów: jako źródło, z którego wypływają i do którego dążą inne sakramenty¹³. Odnosi się to także do małżeństwa. W nauczaniu Jana Pawła II sakramentalność małżeństwa realizuje się w kontekście Eucharystii. Z Niej i do Niej prowadzi¹⁴. D. Tettamanzi, rozwija myśl Jana Pawła II na ten temat i mówi o motywie egzystencjonalnym małżeństwa w kontekście Najświętszego Sakramentu. Eucharystia bowiem decyduje o istnieniu małżeństwa chrześcijańskiego. D. Tettamanzi powołuje się na słowa homilii Jana Pawła II skierowane do małżeństw ruchu Equipes Notre-Dame (23 IX 1982): „rzeczywistość chrześcijańskiego małżeństwa jest jakby zamieszkała i przemieniona przez Nowe Przymierze”.

W Eucharystii małżonkowie są bardziej włączeni w wydarzenia zbawcze Nowego Przymierza niż w innych sakramentach. D. Tettamanzi – Przewodniczący Konferencji Episkopatu Włoch wyjaśnia to na podstawie „znaku” sakramentalnego małżeństwa i Eucharystii. Na znak sakramentalny małżeństwa składa się zgoda i samo przymierze małżonków. Jest w tym podobieństwo do ofiary Nowego i Wiecznego Przymierza, miłości wiernej i pełnej. Chrystus w sposób dobrowolny oddał się Kościołowi i wciąż oddaje się ludziom w Eucharystii. Małżeństwo jest również wzajemnym i dobrowolnym oddaniem się osób. Owo kształtowanie się zgody czyni małżeństwo – czy też zgodę małżeńską – bardziej podobnym niż inne sakramenty do Eucharystii. Przymierze małżeńskie i przymierze w Eucharystii wyrażają i uaktualniają Przymierze Chrystusa i Ko-

¹² Por. J. Grzeškowiak, *Misterium małżeństwa*, Poznań 1993, s. 247.

¹³ D. Tettamanzi w ten sposób to wyraża: *E poiche? Eucharistia attua la massima presenza sacramentale di Gesu Cristo morto e risorto, il legame tra i diversi sacramenti trova la sua fondazione e la sua coordinazione proprio nell'Eucharistia: questa e insieme la fons dalla quale scaturiscono e il culmen al quale tendono. Cio vale anche del sacramento del matrimonio* [Eucharystia najbardziej uobecnia sakramentalną obecność Jezusa Chrystusa, przeto związek między różnymi sakramentami odnajduje swoje ustanowienie i swoją koordynację w Eucharystii. Jest to źródło, z którego wypływają i do którego dążą. Odnosi się to także do małżeństwa], (I due..., s. 311).

¹⁴ Jan Paweł II ujmuje tę myśl w następujący sposób: *Sakrament małżeństwa wyrasta z eucharystycznego korzenia. Wyrasta z Eucharystii i do niej prowadzi* (Homilia do rodzin, 11 VI 1987, Szczecin, w: *Trzecia pielgrzymka do Polski*, Znak 1987, s. 102).

ścioła. Ta sama konfiguracja zgody przybliży małżeństwo do Eucharystii bardziej niż w przypadku sakramentów¹⁵.

Korzeniem z którego wypływa przymierze małżeńskie jest samo nowe i wieczne przymierze obecne w ofierze eucharystycznej. Małżeński consensus chrześcijańskiej pary kielkuje z Eucharystii, z „tak” miłości, którą Chrystus wypowiada mocą Ducha Świętego i przelanej krwi wobec Kościoła. Małżonkowie znajdują w Niej fundament ich małżeńskiego paktu i możliwość stałego, wiernego i wzajemnego oddania. Decyzja i wybór małżeński „consensus personalis” wynika z żywego źródła, z tej najwyższej decyzji i wyboru, które doprowadziły Chrystusa do ofiarowania się swojemu Kościołowi. Tak jak z boku (żebra) Adama została utworzona Ewa, tak z boku (żebra) Chrystusa umierającego na krzyżu powstał cudowny sakrament całego Kościoła. „Albowiem z boku umierającego na krzyżu Chrystusa zrodził się przedziwny sakrament całego Kościoła” (KL 5). „Żebro” albo „bok” Chrystusa jest tym miejscem z którego wypływa chrześcijański pakt małżeństwa¹⁶.

Ponieważ przymierze małżeńskie ma korzeń w ofierze Nowego i Wiecznego Przymierza, dlatego jest ono wewnętrznie ukształtowane przez udział w nowym przymierzu. Przymierze małżeńskie, według Jana Pawła II, jest podobne w swej strukturze i fizjonomii do przymierza Chrystusa i Kościoła. *Tak jak Chrystus jest świadkiem wiernym, jest owym tak obietnicy Bożej i przez to najwyższym urzeczywistnieniem bezwarunkowej wierności, z jaką Bóg miłuje swój lud, tak samo małżonkowie chrześcijańscy powołani są do rzeczywistego uczestnictwa w nieodwołalnej nierozzerwalności, która łączy Chrystusa z Kościołem, Jego oblubienicą, umiłowaną przez Niego aż do końca* (FC 20).

2.3. Odnowienie przymierza małżeńskiego

Eucharystia w nauczaniu Jana Pawła II jest nie tylko źródłem i uobecnieniem Nowego Przymierza Chrystusa i Kościoła w małżeń-

¹⁵ D. Tetta man zi tak pisze: *Eucharistica decide dell'essere, della vita e della missione della coppia e della famiglia cristiana, perche il sacramento del matrimonio trova nell'Eucharistia la sua destinazione e la sua fondazione* [Eucharystia decyduje o istnieniu, życiu i misji rodziny gdyż sakrament małżeństwa znajduje w Eucharystii swoje ustanowienie], (D. Tetta man zi, I due..., s. 311).

¹⁶ Por. *Tamże*, s. 314.

stwie, ale także odmawia samo sakramentalne przymierze małżeńskie. Mówi o tym „Familiaris consortio”. Ofiara nowego i wiecznego przymierza „nieustannie ożywia ich przymierze małżeńskie” (FC 57). Eucharystia niesie dar nowego przykazania miłości. Daje też ciągłość trwania w wiecznym Przymierzu, w nieodwołalnym pakcie i wierności. Ożywianie przymierza małżeńskiego jest trzecim elementem pokrewieństwa między Eucharystią a małżeństwem. Element ten upodabnia sakrament małżeństwa do Eucharystii¹⁷.

W sercach małżonków przez Chrystusa zakłada się przymierze, które czyni ich jednym „ciałem”. To ofiarująca się miłość Jezusa Chrystusa w Eucharystii jest źródłem, formującą siłą i stałym pożywieniem małżeńskiego przymierza (por. FC 57). Dlatego Eucharystia kształtuje miłość małżeńską na wzór Chrystusa do tego stopnia, że staje się wymownym znakiem nowego przymierza¹⁸.

Jak przymierze Chrystusowe, tak i przymierze małżeńskie wprowadza małżonków w nieodwołalną miłość. *Małżeństwo ochrzczonych staje się w ten sposób rzeczywistym znakiem nowego i wiecznego Przymierza, zawartego we Krwi Chrystusa Duch, którego Pan użył, daje nowe serce i uzdalnia mężczyznę i kobietę do miłowania się tak, jak Chrystus nas umiłował* (FC 13). Małżonkowie uczą się miłować „aż do końca” przez wzajemny dar z siebie i wzajemne przebaczenie. Przymierze Chrystusowe dopełnia się w życiu małżeńskim przez rozwój duchowy, przez uszlachetnianie ich miłości do tego stopnia, że miłują się tak, jak są miłowani przez Chrystusa w Duchu, który jest ustawicznie dawany (por. Ga 2, 25; Ef 4, 23). Dzieje się to w sposób analogiczny do przemienienia chleba i wina we Mszy św. słowami Chrystusa i mocą Ducha Świętego, który daje im jedno „serce i nowego ducha”. Zawierająca „impulsy ciała i in-

¹⁷ Por. D. Tettamanzi, *Idue...*, s. 314-315.

¹⁸ Por. Jan Paweł II, *Z orędzia do Międzynarodowego Kongresu Eucharystycznego w Nairobi*, Rzym, 15 VIII 1984, w: *Eucharystia w nauczaniu Jana Pawła II*, dz. cyt., s. 129-130; *Homilia podczas Mszy św. dla rodzin na polu Simon Bolivar, Panama (Panama)*, 5 III 1983, w: *Jan Paweł II w Ameryce Środkowej*, Warszawa 1987, s. 84; *Przemówienie na zakończenie Międzynarodowego Kongresu Eucharystycznego, Nairobi*, 18 VIII 1985, OR 6(1985) nr nadzw. II, s. 9; *Homilia podczas Mszy św. dla rodzin, Valparaiso (Chile)*, 2 IV 1987, OR 7(1987) nr 4, s. 18; *Homilia wygłoszona podczas audycji dla małżeństw ruchu Equipes Notre-Dame*, 23 IX 1982, w: *Gdybyś znała dar Boży*, dz. cyt., s. 8-9; *Orędzie radiowe do Krajowego Kongresu Eucharystycznego w Marija Bistrica*, 8 IX 1984, w: *Jan Paweł II, Podniósł kielich zbawienia*, Lublin 1986, s. 225; *Przemówienie do uczestników zgromadzenia plenarnego Papieskiej Rady do Spraw Rodziny*, 29 V 1987, OR 8(1987) nr 7, s. 8.

stynktu, siłę uczuć i przywiązania, dążenie ducha i woli” (FC 13), miłość ludzka poprzez dar Pana może zostać całkowicie przepromieniona przez źródło Miłości i objawić prawdziwie promieniującą z niej nową i wieczną przymierze¹⁹.

Eucharystia odnawiając i uobecniając Przymierze Chrystusa z Kościołem w małżeństwie przyczynia się do ożywiania i pogłębiania nieodwołalnego przymierza między mężczyzną a kobietą zawartego w sakramencie małżeństwa²⁰. Z. Ziółkowski komentując przemówienia Jana Pawła II podczas kongresu eucharystycznego w Nairobi pisze, że Eucharystia pieczętuje i umacnia więź małżeńską²¹. Natomiast Szafrąński komentując 57 numer „Familiaris consortio” mówi o „dopełnieniu” przymierza małżeńskiego w Eucharystii. Mówi to w sensie moralnym. Eucharystia daje małżonkom pomoc w trwaniu w przymierzu między sobą i z Bogiem²².

3. EUCHARYSTIA JAKO SAKRAMENT RODZINNEJ KOMUNII MIĘDZYOSOBOWEJ

3.1. Eucharystia sakramentem łączącym „Kościół domowy” ze wspólnotą Ludu Bożego

W nauczaniu Jana Pawła II Eucharystia uobecniając Nowe Przymierze Chrystusa z Kościołem staje się źródłem wspólnoty Kościoła

¹⁹ Por. Jan Paweł II, *Homilia wygłoszona podczas audiencji dla małżeństw ruchu Equipes Notre-Dame*, 23 IX 1982, w: *Gdybyś znata dar Boży*, dz. cyt., s. 9; por. także A.L. Szafrąński, *Eucharystia jest samym źródłem małżeństwa chrześcijańskiego*, w: *Małżeństwo i rodzina*, red. A. Szafrąński, Lublin 1985, s. 263-264; E. i M. Marczewscy, *Życie duchem Nazaretu*, w: *Drogi świętości*, red. W. Słomka, Lublin 1980, s. 84.

²⁰ Dzięki temu – pisze Jan Paweł II – że rodzina jest w Eucharystii „arką przymierza z Bogiem”, może być „arką przymierza międzyosobowego” (*Homilia wygłoszona podczas Mszy św. w Szczecinie w czasie II Narodowego Kongresu Eucharystycznego*, 11 VI 1987, w: *Gdybyś znata dar Boży*, dz. cyt., s. 38); por. także W.E. May *The role of the Christian Family*, w: *Pope John Paul II and the family*, San Francisco 1983, s. 184; J. Grześkowiak, *Eucharystia człowiek świat*, Włocławek, s. 180-181; A. Skowronek, *Eucharystia sakrament wielkanocny*, w: *Sakrament wiary*, t. V, Włocławek 1997, s. 187.

²¹ Z. Ziółkowski, *Jan Paweł II a kongresy eucharystyczne*, *Życie i Myśl* (w dalszej części artykułu będzie stosowany skrót: ZM) 35(1987) nr 5-6, s. 141.

²² W jednym z punktów artykułu A. Szafrąńskiego „Eucharystia znakiem i dopełnieniem przymierza małżeńskiego”, czytamy: *Dopełnienie przymierza w Eucharystii znajduje swe odbicie w sakramentalnym związku małżeńskim, który urzeczywistnia również zespolenie cielesne i jako taki oznacza, doskonali i utrwała zjednoczenie duchowe (Eucharystia jest samym źródłem małżeństwa chrześcijańskiego [EC 57], w: *Małżeństwo i rodzina*, dz. cyt., s. 262).*

ła i rodziny. Istnieje ścisła więź między Kościołem a rodziną. Samo zbawienie rodziny dokonuje się we wspólnocie Kościoła. W urzeczywistnianiu jedności rodziny i Kościoła istotną rolę pełni Eucharystia. Jan Paweł II ukazuje Eucharystię jako sakrament budujący Kościół, czyli wspólnotę Ludu Bożego. Eucharystia jest „elementem” łączącym „Kościół domowy” z całym Kościołem Powszechnym. Jako sakrament obecności Chrystusa tworzy wspólnotę całego Kościoła, łącznie z rodziną.

Kościół w nauczaniu Jana Pawła II realizuje swoją misję jako wspólnota między ludźmi i z Bogiem. Chrystus przyszedł na ziemię, by pojednać ludzkość z Ojcem Niebieskim. Dlatego Kościół jako wspólnota ludzi ma być złączona z Bogiem. Ma tworzyć wspólnotę – komunię. Kościół bowiem określa siebie samego jako tajemnicę „komunii trynitarniej” (PDV 12). Istnieje po to, aby być *znakiem i narzędziem wewnętrznego zjednoczenia z Bogiem i jedności całego rodzaju ludzkiego* (KK 1). Kościół jako komunია ma podwójne odniesienie wertykalne (komunia z Bogiem) i horyzontalne (komunia z ludźmi). Komunია Kościoła jest Bożym darem. Podstawą i źródłem komunii kościelnej jest Eucharystia. Eucharystia buduje Kościół jako wspólnotę Ludu Bożego²³.

Eucharystia łączy nas z Bogiem i między sobą: *Chrystus Pan, poprzez Eucharystię, sakrament i ofiarę, jednoczy nas z sobą i jednoczy wzajemnie nas ludzi, więzią doskonalszą od jakiegokolwiek zjednoczenia w porządku natury* (S 48). J. Salij pisze, że w Eucharystii stajemy się jednością nie tylko w sensie moralnym, ale w „jakimś sensie ontycznym”. Dzięki temu stajemy się jednym ciałem²⁴. Papież wielokrotnie podkreśla, że Eucharystia jest źródłem i centrum wspólnoty. Dzięki Niej Kościół może być komunią²⁵.

²³ Por. List Jana Pawła II „Dominicae coenae” z 24 lutego 1980 o tajemnicy i kuldzie Eucharystii, nr 4; por. także E. Ozorowski, *Eucharystia w praktyce i nauce Kościoła Katolickiego*, Poznań 1990, s. 289-290.

²⁴ Por. J. Salij, *Eucharystia i pokuta*, w: II Krajowy Kongres Eucharystyczny, red. S. Napierała, Poznań 1987 s. 197.

²⁵ Por. Jan Paweł II, *Homilia podczas Mszy św. na piazza della Vittoria, Lodi (Lombardia)*, 20 VI 1992, OR 13(1992) nr 10, s. 12; *Homilia podczas Mszy św., Reykjavik, 1 VI 1989*, OR 10(1989) nr 7, s. 25; *Przemówienie podczas spotkania ze światem kultury i sztuki, Warszawa, 13 VI 1987*, w: *Jan Paweł II, Trzecia pielgrzymka do Polski*, dz. cyt., s. 199-202; *Przemówienie podczas modlitwy Anioł Pański, 5 VI 1983* OR 4(1983) nr 5-6, s. 20; AG, 13 VI 1979. NP II, 1, s. 718-719; *List Kongregacji Nauki Wiary do Biskupów Kościoła katolickiego o niektórych aspektach Kościoła pojętego jako komunია*, 28 V 1992, OR 13(1992) nr 10, s. 37-40; *Homilia Jana Pawła II podczas Mszy św. na Legnickim Polu, Legnica 2 VI 1997. Chrystus wczoraj, dziś i na wieki*, Olsztyn 1997, s. 53-54.

Według Jana Pawła II Kościół jest przede wszystkim komunią miłości. Źródłem i miarą miłości jest Chrystus: *Kto trwa we Mnie, a Ja w nim, ten przynosi owoc obfity, ponieważ beze Mnie nic nie możecie uczynić* (J 15,5). Stąd wezwanie: *Wytrwajcie w miłości mojej* (J 15,9). *Wspólnota zakorzeniona w miłości Chrystusowej, to Kościół jako wspólnota i komunია miłości. W modlitwie arcykapłańskiej Chrystus odwołuje się do swojej jedności i komunii z Ojcem Niebieskim i pragnie, aby Jego uczniowie dążyli do takiej miłości: aby wszyscy stanowili jedno, jak Ty, Ojczy, we Mnie, a Ja w Tobie* (J 17,21). Tajemnica Trójcy Świętej jest wzorem komunii Kościoła. Jednocześnie Trójca Święta jest źródłem komunii: *Aby i oni stanowili w Nas jedno* (J 17,21). Objawiając komunię Ojca i Syna w Duchu Świętym, wprowadza w tę komunię wiernych, którzy tworzą nową wspólnotę: „Ponieważ jeden jest chleb, przeto my liczni tworzymy jedno ciało” (1 Kor 10, 17). Poprzez komunię z Trójcą Świętą Eucharystia dokonuje komunii z ludźmi. Poprzez Ciało Chrystusa dokonuje się zespolenie (komunia) z Bogiem i ludźmi²⁶.

Komunia Kościoła jest warunkiem zbawczego posłannictwa i istotą apostołatu. W sakramencie Eucharystii Kościół rodzi się i nieustannie odnawia jako *communio*, którą Chrystus przyniósł światu²⁷. W Eucharystii nie tylko Kościół staje się komunią, ale także i rodzina. Mówi o tym „*Familiaris consortio*”: *W darze eucharystycznym miłości rodzina chrześcijańska znajduje podstawę i ducha ożywiającego jej komunię i jej posłannictwo* (FC 57). Jan Paweł II kluczowe pojęcie „*communio personarum*” na określenie małżeństwa i rodziny wyprowadza z Eucharystii.

Krzyż i ofiara Syna Bożego, która przedłuża się w Eucharystii, odślania i objawia miłość Boga Ojca do ludzi. Ojciec ten własnego Syna nie oszczędził, ale uczynił Go grzechem za nas (por. 2 Kor 5,21), by nas uwolnić od grzechów, obdarować łaską i doprowadzić do uczestnictwa w życiu samego Boga (por. DM 7). Każda celebracja Mszy św. jest odnawianiem miłości Ojca, który zsyła swego Syna na ziemię, i jednocześnie miłości Chrystusa, który ofiarowuje dar

²⁶ Por. *Homilia podczas Mszy św. dla rodzin, Valparaiso (Chile), 2 IV 1987, OR 8(1987) nr 4, s. 18; Homilia podczas Mszy św. dla rodzin na Polu Simon Bolivar, Panama (Panama), w: Jan Paweł II w Ameryce Środkowej, dz. cyt., s. 84.*

²⁷ Por. Jan Paweł II, AG 15 I 1992, OR 13(1992), nr 2, s. 39; *Przemówienie do Rady Episkopatów Ameryki Łacińskiej (CELAM), 2 VII 1980, NP III, 2, s. 19; Homilia we Mszy św., Wyspa Guam, 23 II 1981, NP IV, 1, s. 237.*

swego Ciała i Krwi. Uczestnicząc we Mszy św. odnawiamy się w miłości: *Jak Mnie umiłował Ojciec, tak i Ja was umiłowałem. Wytrwajcie w miłości mojej* (J 15,9). Ogrom miłości Boga do człowieka w Eucharystii pobudza do odpowiedzi miłością. Wkraczamy na drogę miłości. Może się ona rozwiązać dzięki Eucharystii, która uczy i daje moc w miłości bliźniego, Komunia Eucharystyczna jest znakiem zjednoczenia wszystkich wiernych. Zbliża ludzi do siebie. Eucharystia jako źródło jedności Kościoła owocuje wspólnotą i braterstwem sakramentalnym. Komunia Eucharystyczna staje się komunią kościelną. Sprawowanie Mszy św. jest celebracją miłości, braterstwa, przyjaźni, pomocy i służby bliźniemu. Za Jej pośrednictwem chrześcijanie odnajdują swoją tożsamość. Tożsamość chrześcijańska zawiera w sobie jedność z Bogiem i ludźmi²⁸.

Dzięki Eucharystii rodzina chrześcijańska może stworzyć wspólnotę sakramentalną z całym Kościołem. *Chleb eucharystyczny czyni z różnych członków wspólnoty rodzinnej, jedno ciało, objawienie szerszej jedności Kościoła i uczestnictwo w niej* (FC 57). Eucharystia, w myśl Jana Pawła II, okazuje się jako „element” łączący rodzinę z parafią i całym Kościołem. M. Marczewski zauważa, że Eucharystia spełnia powyższą rolę w przypadku, gdy rodzina uczestniczy we Mszy św. zwłaszcza w niedzielę. Proponuje też nie organizować odrębnych Mszy dla dzieci i młodzieży. Cała rodzina powinna razem uczestniczyć we Mszy świętej. Ta praktyka bardziej uwidacznia wspólnotę rodziny i łączności z całym Kościołem²⁹.

Jan Paweł II wielokrotnie przypomina o obowiązku uczestnictwa rodziny we Mszy św. niedzielnej. Eucharystia jest źródłem łask nadprzyrodzonych i zaszczepia miłość w serca ludzi. Dzięki Eucharystii rodzina może coraz lepiej spełniać swoją rolę w Kościele jako wspólnota. Doniosłym wydarzeniem w życiu rodziny jest przystąpienie dziecka do I Komunii św., kiedy Chrystus zaszczepia w jego

²⁸ Jan Paweł II pisze następująco: *Eucharystia to sakrament miłości Boga do człowieka i człowieka do Boga, a równocześnie jest to sakrament miłości człowieka do człowieka, sakrament, który tworzy wspólnotę* (Jan Paweł II, *Przemówienie na rozpoczęcie II Krajowego Kongresu Eucharystycznego, Warszawa 8 VI 1987*, w: Jan Paweł II Trzecia..., dz. cyt., s. 31). Por. *Alla comunità cattolica ispanica nella piazza „Nuestra senora de Guadalupe”, San Antonio, 13 IX 1987*. Insegnamenti, X, 3, s. 488-449; *L'omelia rivolta agli oltre 100 000 fedeli durante la celebrazione della Messa, Awersa, 13 XI 1990*, Insegnamenti, XIII, 2, s. 1177; *La celebrazione della parola nell' „All Hassan Stadium” di Tabora, 4 IX 1990*, Insegnamenti, XIII, 2, s. 421.

²⁹ Por. M. Marczewski, *Małżeństwo i rodzina w parafii „Chrześcijanin w Świecie”* (odtąd będzie stosowany skrót: ChS) 16(1984) t. 135, nr 12-13, s. 66-70.

sercu swoją miłość przez sakrament swego Ciała i Krwi. To religijne wydarzenie ma ożywić całą rodzinę do większej pobożności eucharystycznej. Ma też duże znaczenie w pogłębianiu jedności rodziny z parafią i całym Kościołem³⁰.

3.2. Duchowy pokarm miłości rodzinnej

Życie chrześcijańskie, w tym także rodziny, wyraża się w spełnianiu największego przykazania, czyli miłości Boga i bliźniego. Źródłem tej miłości jest Eucharystia, zwana sakramentem miłości. Sakrament ten nie tylko uobecnia największą miłość Jezusa Chrystusa, ale także wprowadza przyjmujących Go w tę niezgłębioną miłość. Eucharystia rodzi miłość. W nauczaniu Jana Pawła II Eucharystia okazuje się jako źródło miłości chrześcijańskiej w małżeństwie i rodzinie. „*Familiaris consortio*” wskazuje, że Eucharystia staje się źródłem wspólnotowego życia rodziny: *jako uobecnienie ofiary miłości Chrystusa względem Kościoła, Eucharystia jest źródłem miłości. W darze eucharystycznym miłości rodzina chrześcijańska znajduje podstawę i ducha ożywiającego jej komunie i jej posłannictwo. Chleb eucharystyczny czyni z różnych członków wspólnoty rodzinnej jedno ciało, objawienie szerszej jedności Kościoła i uczestnictwo w niej (FC 57)*. Jan Paweł II powyższym zdaniem wiąże Eucharystię z życiem codziennym rodziny. Rodzina uczestnicząc w ofierze Chrystusa i Kościoła nie tylko odnawia swoje przymierze, ale także udoskonala się jako wspólnota³¹.

Wspólnotowy aspekt Eucharystii podkreśla przeżywanie jej jako posiłku i wieczerzy. Aspekt ten uwidacznia się w samym akcie ustanowienia i pierwotnej praktyce sprawowania Eucharystii. Jan Paweł II wielokrotnie wraca do ustanowienia Eucharystii i przeżywania jej w duchu rodzinnym. Wieczerza Pańska odbyła się w wieczerniku, czyli w domu rodzinnym. Wieczernik był miejscem spotkania i dialogu Jezusa z apostołami. W wieczerniku Jezus wyraził pra-

³⁰ Por. Jan Paweł II, *A famiglie Francesi*, 26 V 1986, Insegnamenti, IX, 1, s. 1696; *L'omelia durante la concelebrazione Eucharistica Sul Lungomare*, 19 III 1987, Insegnamenti, X, 1, s. 625-626; *Anioł Pański*, 13 V 1979, w: Eucharystia..., dz. cyt., s. 22; *Homilia w parafii S. Maria Della Salute a Primavalle*, 15 XI 1981, NP IV, 2, s. 283; Z orędzia radiowego do uczestników Krajowego Kongresu Eucharystycznego w Marija Bistrica w Jugostawi, Rzym, 22 VIII 1984, w: Eucharystia..., dz. cyt., s. 132.

³¹ Por. D. Tettamanzi, *I due...*, s. 351-351.

gnienie spożycia uczy: *Gorąco pragnąłem spożyć tę Paschę z wami, zanim będę cierpiał* (Łk 22,15). Dla Jezusa i apostołów wieczerza paschalna nie była zwykłą kolacją, czy też wieczerzą wspominającą religijne doświadczenia Izraela. W tym domu została zainicjowana nowa i jedyna wieczerza Jezusa ukrzyżowanego, Jego Ciała i Krwi wydanej za zbawienie ludzi. Z okazji tego spotkania rodzinnego Jezus ustanowił sakrament Eucharystii. Rodzinę stanowili Jezus i apostołowie. Z tego domu wyszło przykazanie dla Kościoła: *czyńcie to na moją pamiątkę* (Łk 22, 19). Kościół po dziś dzień stara się być posłuszny temu wezwaniu³².

A. Zuberbier pisząc o przeżywaniu Eucharystii w różnych okresach historii Kościoła podkreśla, że przez pierwsze tysiąclecie chrześcijanie bardziej kładli nacisk na aspekt posiłku i wieczerzy, natomiast w średniowieczu na obecność i adorację³³. Nauczanie Jana Pawła II bardziej eksponuje eucharystię jako ucztę braterskiego spotkania chrześcijan z rzeczywiście obecnym Chrystusem w Chlebie i Krwi.

Święty Łukasz w *Dziejach apostoelskich*, oprócz wieczerznika, opisuje jeszcze inne mieszkania, które były charakterystyczne dla pierwszych wspólnot chrześcijańskich (por. Dz. 2, 46). W szczególności pierwszego dnia tygodnia chrześcijanie spotkali się w domach, aby łamać chleb po wysłuchaniu słów apostoła (por. Dz. 7-11). Obrzęd łamania przewycięzał podziały wśród ludzi³⁴.

Eucharystia była przeżywana w wymiarze wspólnotowym, co według Jana Pawła II, doskonale ukazuje rzeczywistość takich słów jak „dom” „rodzina” i „wieczerza”. Sprawowanie Eucharystii odbywało się w atmosferze rodzinnej, niemal domowej, ponieważ ci, którzy uczestniczą w tej Tajemnicy, są „domownikami Boga” (Ef 2,19). W sprawowaniu Eucharystii Jezus łączy się więzią sakramentalną z uczestnikami tego Sakramentu, by wszyscy stanowili wspólnotę. Wspólnotowy wymiar Eucharystii wyraża się w sposób uprzywilejowany w kręgu wspólnoty rodzinnej. Było to bardziej widoczne w sprawowaniu Eucharystii w domach prywatnych. Ta praktyka była wymownym znakiem ścisłej łączności Eucharystii z rodziną. Choć wraz z rozwojem Kościoła w późniejszych wiekach weszła

³² Por. D. Tettamanzi, *I due...*, s. 250.

³³ Por. A. Zuberbier, *Gdy zajął z nimi miejsce u stołu*, Warszawa 1988, s. 71-72.

³⁴ Por. D. Tettamanzi, *I due...*, s. 250

praktyka sprawowania Eucharystii w szerszej wspólnotcie, w miejscach publicznych, to jednak – jak podkreśla Jan Paweł II – ścisły związek Eucharystii z rodziną pozostał nadal³⁵.

Dla podniesienia poziomu życia rodziny E. i M. Marczewscy proponują sprawować tzw. „msze domowe”, które będą oznaczać i tworzyć jedność małżonków. Za sprawowaniem Eucharystii po domach przedstawiają racje J.E. Mayer'a: 1) Chrystus ustanowił Eucharystię w małym gronie przyjaciół; 2) pierwotne chrześcijaństwo budowało swe wspólnoty w rodzinach (por. 1 Kor 1, 16; Flm 2; Dz 11, 14, 16, 15, 18, 8; 2 Tm 1, 16); 3) przez stworzenie tej praktyki duchowość małżeńska swą głębię³⁶. Jan Paweł II nie wypowiada się na ten temat.

Eucharystia jako „chleb i wino” staje się źródłem i „pokarmem” komunii rodzinnej. W nauczaniu Jana Pawła II Eucharystia jest cudownym pokarmem miłości w rodzinie. Jedność i miłość w rodzinie mają swoje korzenie w „sakramencie miłości”. Komunia z Chrystusem czyni rodzinę wspólnotą miłości. Jezus Eucharystyczny swoją obecnością w rodzinie umacnia więź i pogłębia jedność wszystkich członków wspólnoty. W Eucharystii Jezus zaszczebia swoją miłość w serca osób we wspólnotcie rodzinnej³⁷.

Komunia wszystkich osób w rodzinie jest nie tylko owocem ludzkich wysiłków, ale także daru płynącego z Eucharystii. Eucharystia zgodnie z nauką Św. Pawła czyni z osób jedno „ciało” (por. 1 Kor

³⁵ Jan Paweł II tak pisze: *Podstawowy wspólnotowy wymiar Eucharystii wyraża się w sposób uprzywilejowany w kręgu wspólnoty rodzinnej. Jeśli w początkach chrześcijaństwa, a także w pierwszych wiekach, z konieczności sprawowano często Eucharystię w domach prywatnych, to również później nie zanikło powiązanie, niegdyś może łatwiejsze i bardziej spontaniczne, pomiędzy Tajemnicą eucharystyczną, a owym sanktuarium miłości (rodziną), (Z orędzia w związku z przygotowaniami do Międzynarodowego Kongresu Eucharystycznego w Nairobi, 15 VIII 1984, w: Gdybyś znała dar Boży, dz. cyt., s. 21). Por. Homilia podczas Mszy św. na placu Flamengo, Rio de Janeiro, 1 VII 1980, NP III, 2, s. 6; Homilia podczas Mszy św. na stadionie Libertati, 19 III 1981, NP IV, 1, s. 345; List Jana Pawła II „Dominicae Coenae” z 24 lutego 1980 o tajemnicy i kulcie i Eucharystii, nr 5.*

³⁶ Zob. E. i M. Marczewscy, *Życie duchem Nazaretu, w: Drogi świętości*, red. W. Słomka, Lublin 1980, s. 85; E. Marczewska, *Eucharystia w małżeństwie i rodzinie*, Novum 1980, nr 9, s. 134.

³⁷ Por. Jan Paweł II, *L'omelia durante la celebrazione della parola nello stadio „Centenario”, Montevideo, 7 V 1988, Insegnamenti, XI, 2, s. 1188; Omelia della Messa per le Famiglie celebrata nei pressi dell'Aeroporto „El Alto”, La Paz, 10 V 1988, Insegnamenti, XI, 2, s. 1270; Homilia podczas Mszy św. Paray-le-Monial, 5 X 1986, OR 7(1986) nr 9 s. 24-25; Homilia podczas święceń kapłańskich. Msza św. dla rodzin, Lima (Peru), 3 II 1985, OR 6(1985) nr 3 s. 23; Homilia we Mszy św., Wyspa Guam, 23 II 1981, NP IV, 1, s. 237; Przemówienie do nowożeńców, 20 VI 1979, NP II, 1, s. 748.*

10, 17). Termin „ciało” oznacza jedność wielu osób. Tettamanzi komentując Jana Pawła II pisze, że rodzina w Eucharystii doświadcza jedności na wzór samej Trójcy Świętej. Jest to już nowa komunia, o której mówi „Familiaris consortio”: *Rodzina chrześcijańska jest też powołana do tego, aby doświadczyła nowej i szczególnej komunii, która wzmacnia i doskonali komunie naturalną ludzką* (FC 21). Rzeczywista obecność Chrystusa, Ducha Świętego i Ojca Niebieskiego stworzy nową komunie rodziny³⁸. Eucharystia jest pokarmem miłości i komunii rodzinnej.

W czasach przed II Soborem Watykańskim podkreślono bardziej prawną stronę sakramentu małżeństwa. Często używano takich terminów jak: społeczność, instytucja, kontrakt, związek. Sobór Watykański II zamiast terminu „społeczność” używa słowa „wspólnota”. Dokumenty soborowe posługują się między innymi takimi terminami jak „familiaris” (por. DA 11) „consortium” (DA 11) oraz „communio personarum” (KDK 12). To ostatnie określenie rodziny zrobiło swoistą „furore” na Soborze. Dość często Jan Paweł II używał je jeszcze jako pasterz archidiecezji krakowskiej. Wystarczy wspomnieć jego rozważania, takie jak: „Rodzina jako communio personarum” Rodzicielstwo a communio personarum” „Propedeutyka sakramentu małżeństwa”³⁹; Soborowe ujęcie rodziny jako „familiaris” i „consortio” stało się tytułem adhortacji Jana Pawła II o rodzinie. W „Familiaris consortio” choć Jan Paweł II używa takich określeń, jak: społeczność, stan, czy związek, to najczęściej są używane terminy soborowe: komunie, wspólnota i przymierze. Ciekawostką jest brak w tym dokumencie pojęcia „kontrakt”. Ujmowanie małżeństwa i rodziny jako wspólnota i komunie jest jedną z cech tego dokumentu i całego nauczania Jana Pawła II. W „Familiaris consortio” termin „wspólnota” jest użyty 36 razy: 29 razy w odniesieniu do rodziny, a 7 razy w odniesieniu do małżeństwa. Termin „komunie” występuje 48 razy: 21 w odniesieniu do małżeństwa, 27 w odniesieniu do rodziny, 3 razy do obydwu tych rzeczywistości. Skąd Jan Paweł II zaczerpnął pojęcie „communio”? Pojęcie to jest najczęściej stosowane wobec Eucharystii, która jest „sacramentum co-

³⁸ Por. D. Tettamanzi, *I due...*, s. 259-260.

³⁹ Por. K. Wojtyła, *Rodzina jako „communio personarum”*, Ateneum Kapłańskie (odtąd będzie stosowany skrót: AK), 66(1974) s. 347-361; *Rodzicielstwo a communio personarum*, 67(1975) s. 17-31; *Propedeutyka sakramentu małżeństwa*, AK 50(1958) s. 20-33.

munionis” między Chrystusem i człowiekiem. Kategorię tę kard. K. Wojtyła odniósł właśnie do relacji międzyludzkich w jedności z Bogiem. Częściej używał terminu łacińskiego „communio personarum” żeby nie odejść od właściwego sensu. „Communio personarum” jest najgłębszym i najwłaściwszym wymiarem małżeństwa.

E. Kaczyński przedstawiając myśl Jana Pawła II o stosunku wspólnoty do communio pisze, że we wspólnocie akcent jest położony na wspólne działanie osób dla realizacji celów przedmiotowych a spełnianie się człowieka jako osoby jest na drugim planie. Natomiast w komunii akcent jest położony na osobę jako podmiot i spełnianie się jako osoby przez bezinteresowny dar z siebie. Te dwa pojęcia: wspólnota i komunია nie są przeciwstawne, ale uzupełniają się. Wspólnota, zdaniem Kaczyńskiego, jest skutkiem komunii. Komunია jest podstawą wspólnoty małżeńskiej i rodzinnej⁴⁰. W tworzeniu komunii rodzinnej istotna rola przypada sakramentowi Eucharystii.

3.3. Ofiarniczy charakter życia rodzinnego a Eucharystia

W nauczaniu Jana Pawła II duszą i siłą, która pozwala trwać i wzrastać w komunii rodzinnej jest miłość Chrystusa, który całkowicie oddaje się Kościołowi. Eucharystia uobecnia zbawczą mękę Chrystusa na krzyżu. Dlatego Msza św. jest nazywana Najświętszą Ofiarą. We Mszy św. uczestniczymy w sposób sakramentalny w jednej ofierze świata, która przyniosła zbawienie. Jednocześnie „Święta Ofiara” czyli „Sacrificium” jest zachętą dla uczestniczących w Niej, by ofiarowywali samych siebie Bogu. Ofiara eucharystyczna zobowiązuje uczestników Mszy św. do powierzenia swego życia Ojcu Niebieskiemu⁴¹.

Ofiarniczy charakter Eucharystii nadaje życiu rodzinnemu ofiarniczy charakter życia. Eucharystia uczy miłości ofiarnej. Jest to miłość zawierająca całkowite, pełne i bezinteresowne oddanie się osób. Miłość pełna, w języku Jana Pawła II „oblubieńcza”, nie boi się ofiary. Jak Chrystus oddał życie za Kościół, tak małżonkowie

⁴⁰ E. Kaczyński, *Małżeństwo i rodzina jako komunία osób*, ComP 6(1986) 6 nr 6 s. 9-10.

⁴¹ Por. Jan Paweł II, *Homilia podczas Mszy Wieczery Pańskiej*, 28 III 1991, OR 12(1991) nr 4, s. 32-33; *Homilia, Seminarium duchowne w Venegono*, 21 V 1983, OR 4(1983) nr 5-6, s. 14; *Homilia podczas Mszy św. na zakończenie Kongresu Eucharystycznego, Haiti, Port-au-Prince*, 9 III 1983, w: Jan Paweł II w Ameryce Środkowej, dz. cyt., s. 166-167.

mają oddać się w pełni, czyli uczynić swe życie darem dla innych. Eucharystia wprowadza małżonków na drogę krzyża. Dlatego też Jan Paweł II miłość małżeńską i rodzinną łączy z krzyżem. W Eucharystii rodzina uczestnicząc w ofierze krzyża staje się „żywą pamiątką” pełnej miłości Chrystusa ukrzyżowanego i ofiarowanego dla ludzkości. Pełne oddanie się osób domaga się rezygnacji ze swego „ja”. Eucharystia uczy przezwycięzania swoich słabości. W ten sposób poprzez krzyż, ofiarność i przebaczenie rodzina chrześcijańska Eucharystią staje się komunią miłości⁴².

Myśl Jana Pawła II o ofiarniczym charakterze Eucharystii i małżeństwa jest rozwijana przez D. Tettamanzi ego. Kościół uczestniczy w ofierze eucharystycznej z podwójnego tytułu: jako ofiarujący i jako ofiara. Nie tylko Chrystus, ale i Jego Ciało (Kościół), ofiaruje i jest ofiarowywany Bogu dla Jego chwały: *w tak wielkim dziele, przez które Bóg otrzymuje doskonałą chwałę a ludzie uświęcenie, Chrystus zawsze przyłącza do siebie Kościół, swoją Oblubienicę umiłowaną, która wzywa swego Pana i przez Niego oddaje cześć Ojcu wiecznemu* (KL 7). Również uczestnictwo „Kościół domowego” w Eucharystii polega na ofiarowywaniu Bogu chwały Jezusa oraz na tym, że sama staje się z Chrystusem „żywą ofiarą” dla Boga. W ten sposób wszystkie rzeczywistości życia rodzinnego (szczęśliwe i smutne) wchodzi w Eucharystię. Są to ofiary, o których mówi św. Piotr: *wy również ni-by żywe kamienie, jesteście budowani jako duchowa świątynia, by stanowić święte kapłaństwo, dla składania duchowych ofiar, przyjemnych Bogu przez Jezusa Chrystusa* (1 P 2, 5). Rodzina ofiaruje i jest ofiarowywana w Eucharystii na sposób wspólnotowy, komunijny. Dlatego też rodzina powinna uczestniczyć we Mszy św. na sposób wspólnotowy. Nawet gdy jest jedna osoba z rodziny na Mszy św. to przychodzi na Eucharystię ze sprawami całej rodziny. Całe życie rodzinne jest „materiałem” ofiary, wchodzącym w Eucharystię. W ten sposób życie rodzinne staje się liturgią, czyli chwałą Ojca Niebieskiego⁴³.

Jan Paweł II wskazuje, że Eucharystia pomaga rodzinie całym swym życiem chwalić Boga. Jeśli rodzina chrześcijańska ofiaruje i jest ofiarowywana w Eucharystii, to dlatego, że Chrystus daje rodzi-

⁴² Por. Jan Paweł II, *Przemówienie do uczestników zgromadzenia plenarnego Papieskiej Rady do Spraw Rodziny*, 29 V 1987, OR 8(1987) nr 7, s. 8; *Homilia wygłoszona podczas audiencji dla małżeństw ruchu Equipes Notre-Dame*, 23 IX 1982, w: *Gdybyś znała Boży dar*, dz. cyt., s. 10-11.

⁴³ Por. D. Tettamanzi, *I due...*, s. 258 i 317.

nie przeżycie jego miłości i Jego pragnienie chwalenia Ojca Niebieskiego. Celebracja eucharystyczna nie wynika z nakazu Stwórcy, ale ma źródło w Chrystusie, który chce w ten sposób stworzyć frelację synowską wobec Ojca i pragnienie ciągłego chwalenia Boga. Ofiara Chrystusa wychwała w sposób doskonały Ojca Niebieskiego. Natomiast ofiara Kościoła odbiega w swej doskonałości od ofiary Chrystusa. Nie ma takiego samego „ciężaru” jak ofiara Chrystusa. Miarą doskonałości ofiary jest świętość Kościoła. Również w przypadku rodziny świętość ofiary jest uzależniona od świętości rodziny. Świętość rodziny jest w pewien sposób związana z Eucharystią. Skoro świętość rodziny wynika i jest odżywiana przez Eucharystię, to również prawdą jest, że ta świętość może wzrastać lub zmniejszać się w zależności od jej większej lub mniejszej intensywności, chwały ofiarowanej Ojcu i zbawienie dane światu poprzez celebrację eucharystyczną⁴⁴.

Według F. Adamskiego wpływ Eucharystii na rodzinę przejawia się w trzech aspektach: 1) w uświadomieniu sobie odpowiedzialności za siebie i innych w rodzinie; 2) w chętnym dźwignaniu krzyża rodzinnego oraz gdy 3) jest „ostatnią deską ratunku” dla strony niewinnej w przypadku rozłamu rodzinnego. Sakrament Eucharystii jest źródłem siły niezbędnej do wytrwania w miłości, wierności i uczciwości małżeńskiej. Żadnej rodzinie nie są obce trudności, pokusy i doświadczenia. Eucharystia jest lekarstwem na różne trudności. Jak przez drogę krzyżową Chrystus odkupił ludzkość, tak i rodzina przez dźwignanie swego krzyża w łączności z Chrystusem może wypełnić swoje zadania⁴⁵. Rodzina nie powinna się zniechęcać wobec ideału, jaki proponuje Jezus. W Eucharystii życie rodzinne staje się drogą do zwycięstwa⁴⁶.

Wielkość miłości małżeńskiej mierzy się wielkością daru. Im większy dar, tym większa miłość. Miłość Chrystusa objawiona przez ofiarowanie się za ludzi na krzyżu jest miłością nieskończoną. Małżonkowie ponosząc coraz większe ofiary ukazują coraz większą mi-

⁴⁴ Por. *Tamże*, s. 317-318.

⁴⁵ Por. F. Adamski, *Duchowość życia małżeńsko-rodzinnego*, w: *Miłość, małżeństwo, rodzina*, red. F. Adamski, Kraków 1978, s. 199.

⁴⁶ Jan Paweł II podkreśla, że *uczestnictwo w Eucharystii pozwala małżonkom uczynić z prób, przez które przechodzą, drogę komunii, uczestnictwo w Ofierze Pana, nowy sposób życia Przymierza i – poprzez Krzyż, poprzez wszystkie rodzaje śmierci, które wyznaczają ich egzystencję – pozwala im osiągnąć radość* (Z homilii dla małżeństw ruchu Equipes Notre-Dame, 23 IX 1982, w: *Gdybyś znała dar Boży*, dz. cyt., s. 10).

łość wobec siebie⁴⁷. Komunia rodzinna rodzi się w krzyżu. Eucharystia uczy ścisłego związku miłości z cierpieniem. Uobecniając mękę i śmierć Chrystusa wprowadza małżonków na drogę krzyża. Krzyżem rodzinnym może być wychowywanie dzieci, cierpliwe znoszenie wad drugiej osoby cierpienia i inne. Eucharystia spełnia doniosłą rolę, by krzyż rodzinny, przyjęty z miłości, służył budowaniu wspólnoty, a nie stał się przyczyną kryzysów i niezgody.

3.4. Eucharystia wyrazem dziękczynienia rodziny

Nauczanie Jana Pawła II ukazuje Eucharystię jako dziękczynienie. W odniesieniu do Eucharystii, tytułem jednej z bogatszych w treść homilii o roli Eucharystii do rodziny w Notre-Dame (23 IX 1982) jest: „gdybyś znała dar Boży”. Powyższymi słowami Jan Paweł II zwraca uwagę na podstawę wdzięczności rodziny za „dar” Chrystusa. Według Jana Pawła II wdzięczność rodziny odnajduje swój szczyt w Eucharystii jako sakramencie dziękczynienia.

Jan Paweł II przypomina, że słowo „Eucharystia” jest pochodzenia greckiego i oznacza dziękczynienie. Sprawowanie Eucharystii wyraża dziękczynienie Bogu za zbawienie świata, które Bóg dokonał przez Chrystusa. Rodzina chrześcijańska w Eucharystii wyraża wdzięczność Bogu za zbawienie i uświęcanie się. Według Jana Pawła II najważniejszą racją dziękczynienia Kościoła i rodziny w celebracji Eucharystii jest obecność Chrystusa pod postacią chleba i wina. W Eucharystii małżonkowie łączą się z Chrystusem i otrzymują Jego dary i łaski. W ten sposób małżeństwo staje się znakiem i miejscem zbawienia. Staje się darem i łaską dla świata. Chrystus zbawia świat również poprzez małżeństwo. Za dar zbawienia i zbawienną misję wobec świata małżonkowie powinni być wdzięczni. Według Jana Pawła II składanie tego dziękczynienia znajduje szczyt w Eucharystii⁴⁸.

⁴⁷ Por. J. Augustyn, *Dojrzałość wiary*, Kraków 1993, s. 30-31.

⁴⁸ Por. Jan Paweł II, *Homilia wygłoszona podczas audiencji dla małżeństw ruchu Equipes Notre-Dame, 23 IX 1982*, w: *Gdybyś znała dar Boży*, dz. cyt., s. 10-11. D. Tettamanzi rozwijając myśl Jana Pawła II o dziękczynieniu rodziny w Eucharystii cytuje fragment dokumentu biskupów włoskich dotyczący tego tematu: *Nell'Eucharistica, fonte e vertice di tutti i sacramenti, la coppia cristiana esprime e vive il rendimento di grazie, suo e della Chiesa, per la salvezza che Dio in Gesu Cristo dona al mondo anche mediante il matrimonio* (W Eucharystii, źródle i szczyt wszystkich sakramentów, małżeństwo chrześcijańskie wyraża i przeżywa dziękczynienie swoje i Kościoła dla zbawienia, które Bóg w Chrystusie daje światu również poprzez małżeństwo), (cyt. CEL, *Evangelizzazione e sacramento del matrimonio*, n. 86, w: *I due...*, s. 318-319).

W Eucharystii jako źródle komunii z Bogiem i ludźmi rodzina wyraża dziękczynienie za dar odnowienia relacji międzyludzkich i życie w komunii rodzinnej. A. Nowak komentując nauczanie Jana Pawła II pisze, że w Eucharystii człowiek poznaje swoją godność. Jeżeli Jezus uznaje i akceptuje każdego z nas, to domaga się również uznania Jego Osoby przez nas. Takie otwarcie się na „Ty” i wzrastająca przez to miłość pozwalają na głębsze poznanie własnego „ja”. Eucharystyczna obecność Jezusa umożliwia realizację swego człowieczeństwa otwarcie się na „ty”, czyli na drugą osobę⁴⁹. Dlatego też Jan Paweł II przypomina małżonkom o dziękczynieniu za dar miłości. Właściwe funkcjonowanie wspólnoty rodzinnej wymaga wdzięczności za dar osoby i jej miłość. Każda osoba w rodzinie jest darem dla innych. Małżonkowie i dzieci powinni okazywać sobie wdzięczność, zwłaszcza podczas różnych świąt rodzinnych jak rocznica ślubu, urodziny dzieci itp. Dziękując sobie dziękują samemu Bogu. Uznaje się w ten sposób, że otrzymuje się dar osoby od samego Boga. Świadomość tego, że jest się obdarowanym pobudza do obdarowania, czyli miłości. Składanie dziękczynienia według Jana Pawła II jest nie tylko „słuszne i sprawiedliwe”, ale także „zbawienne”. Podstawę wdzięczności czerpie w sakramencie Eucharystii⁵⁰.

3.5. Eucharystia źródłem apostołatu rodzinnego

W nauczaniu Jana Pawła II szczególna więź Eucharystii i małżeństwa ukazuje się w dziedzinie misyjności i ewangelizacji. Eucharystia jest nie tylko źródłem komunii kościelnej i rodzinnej, ale także niesie dynamizm misyjny. Wezwanie Chrystusa: „czyńcie to na moją pamiątkę” należy odczytywać jako zadanie dla rodziny chrześcijańskiej, aby uczestniczyła i dzieliła powszechną i zbawczą miłość Chrystusa. Komunia rodzinna i misja ewangelizacyjna nie są sobie przeciwstawne. Są między sobą wewnętrznie skoordynowane. Związek z Chrystusem jest warunkiem otwarcia się na innych ludzi.

⁴⁹ Por. A.J. Nowak, *Eucharystia znaczy dziękczynienie*, w: *Eucharystia – miłość i dziękczynienie*, dz. cyt., s. 66-70.

⁵⁰ Por. Jan Paweł II, *Homilia wygłoszona podczas audiencji dla małżeństw ruchu Ekipes Notre-Dame, 23 IX 1982*, w: *Gdybyś znała dar Boży*, dz. cyt., s. 10-11; *A famiglie Francesi*, 26 V 1986. *Insegnamenti*, IX, 1, s. 1696; Por. także, J. Augustyn, *Życie i Eucharystia*, Kraków 1993, s. 52-53.

Jezus ustanowił Dwunastu, aby Mu towarzyszyli, by mógł wysyłać ich na głoszenie nauki (Mk 3, 14). Małżonkowie również są posyłani przez Chrystusa, aby głosić Ewangelię. „Kościół domowy” na wzór Kościoła Powszechnego nie może się zamykać w swoim kręgu. Jest posłany, by głosić Ewangelię⁵¹.

Jan Paweł II pisze, że rodzina chrześcijańska jest powołana do tego, by być świadkiem Ewangelii. Wskazuje, iż źródłem dynamizmu misyjnego rodziny jest Eucharystia: *Uczestnictwo w Ciele wydanym i Krwi przelanej Chrystusa staje się niewyczerpanym źródłem misyjnego i apostołskiego dynamizmu rodziny chrześcijańskiej* (FC 57). Słowa te Jan Paweł II przypomniał w Nairobi 15 VIII 1984 roku w związku z przygotowaniem do Kongresu Eucharystycznego. Skierowane do rodzin nabierają szczególnego znaczenia na terenach misyjnych.

Rodzina chrześcijańska ma głosić Ewangelię wszystkim ludziom. Ewangelia nie zna granic geograficznych, ani też granic ludzkiego serca. Jan Paweł II w numerze 54 „Familiaris consortio” mówi o różnych formach działalności misyjnej rodziny. Wspominając o działalności misyjnej Akwila i Pryscylli proponuje rodzinom wyjazd na tereny misyjne. Drugą formą realizacji działalności misyjnej jest pielęgnacja i rozwój powołań misyjnych (FC 54). Na pierwszym miejscu Jan Paweł II stawia działalność misyjną wewnątrz samej rodziny. „Ma to miejsce wtedy, gdy któryś z jej członków nie wierzy lub nie praktykuje konsekwentnie. W tym przypadku inni członkowie rodziny winni dać mu żywe świadectwo ich wiary” (FC 54). Działalność apostołska rodziny jest uzależniona od realizacji Ewangelii w życiu samej rodziny. Pierwszym posłaniem Eucharystii dla małżonków jest ich troska o to, by *moc Ewangelii jaśniała w życiu rodzinnym* (KK, 35). To zakłada słuchanie Słowa Bożego: *Rodzina chrześcijańska wypełnia swoje zadanie prorockie przyjmując i głosząc słowo Boże: w ten sposób staje się z każdym dniem bardziej wspólnotą wierzącą i ewangelizującą* (FC 51). Jerzy Grzeškowiak komentując powyższe słowa podkreśla, że dla wspólnoty rodzinnej specyficzne jest to, że w niej wszyscy ewangelizują i wszyscy podlegają ewangelizacji. Rodzice i dzieci są jednocześnie ewangelizatorami i przyjmującymi Ewangelię⁵².

⁵¹ Por. D. Tettamanzi, *I due...*, s. 260-261.

⁵² Por. J. Grzeškowiak, *Eucharystia człowiek świat*, Włocławek 1997, s. 196.

Ziemią misyjną jest każdy skrawek świata. Jan Paweł II wspomina o ludziach stojących „daleko” (FC 54) od Chrystusa, choć żyją „za ścianą” rodziny chrześcijańskiej. Ludzie ci potrzebują świadectwa wiary. Ewangelizacja świata w dużej mierze zależy od rodziny, gdyż ona jest wspólnotą miłości i poznania Boga. Owocność wszelkiej ewangelizacji jest uwarunkowana od związku rodziny z Chrystusem. Eucharystia jako sakrament komunii z Chrystusem staje się źródłem i siłą ewangelizacji rodziny. Eucharystia jest wielkim skarbem dla rodziny. Dlatego też rodzina chcąc wypełnić dobrze swoją misję, także w tworzeniu wspólnoty, powinna rozwijać życie eucharystyczne. Jan Paweł II przypomina, że uczestniczenie we św. jest chwilą jednoczącą dla rodziny⁵³. Podczas VII Pielgrzymki do naszej ojczyzny w czerwcu 1999 roku zaapelował do rodzin o świętowanie niedzieli przez udział we Mszy św. niedzielnej. Miłość Boża płynąca z Eucharystii umacnia więzi rodzinne i staje się źródłem apostołskiego dynamizmu rodziny chrześcijańskiej⁵⁴. Podczas V Pielgrzymki do naszej ojczyzny w 1997 roku Jan Paweł II wyraził wdzięczność rodzicom za przygotowanie swoich dzieci do przyjęcia I Komunii św. Życie eucharystyczne pomaga w trwaniu na drodze miłości Boga i bliźnich⁵⁵.

Chrystus w sakramencie Eucharystii pragnie przebywać w Kościele jako wielkiej wspólnoty i w „Kościele domowym”, by być „pokarmem” miłości rodzinnej. Dzięki temu „pokarmowi” rodzina może wypełnić jedno z podstawowych zadań wymienionych w „Familiaris consortio”: tworzenie wspólnoty osób.

4. PODSUMOWANIE

Tworzenie wspólnoty osób w rodzinie należy według nauczania Jana Pawła II do naczelných zadań rodziny. Wspólnota rodzinna

⁵³ Jan Paweł II pisze: *Momento unificante privilegiato, poi, per la famiglia, e vivere insieme la domenica con la partecipazione alla Santa Messa e ai Sacramenti (Uprzywilejowaną chwilą jednoczącą dla rodziny jest uczestnictwo razem we Mszy św. niedzielnej i sakramentach), (L'omelia durante la concelebrazione Eucharistica Sul Lungomare, 19 III 1987, Insegnamenti, X, 1, s. 626).*

⁵⁴ Por. Jan Paweł II, *Przemówienie Ojca Świętego Jana Pawła II wygłoszone podczas Liturgii Słowa, Warszawa-Praga, 13 VI 1999, w: Bóg jest Miłością, Olsztyn 1999, s. 187-188.*

⁵⁵ Por. Jan Paweł II, *Przemówienie Ojca Świętego do dzieci pierwszokomunijnych, Zakopane, 7 VI 1997, w: Chrystus wczoraj, dziś i na wieki, Olsztyn 1997, s. 128-129.*

jest oparta na miłości przejawiającej się we wzajemnym oddaniu wszystkich osób. Jan Paweł II podkreśla, że tylko przez bezinteresowny dar poszczególne osoby mogą duchowo wzrastać i tworzyć wspólnotę rodzinną. Ukształtowanie tej wspólnoty nie jest możliwe w oparciu o ludzki tylko wysiłek. Jest to możliwe dzięki pomocy Bożej. Celem niniejszej rozprawy była analiza nauczania Jana Pawła II, jaki jest wpływ sakramentu Eucharystii na budowanie wspólnoty rodzinnej. Refleksja nad nauczaniem papieskim wykazała, że Eucharystia jest konieczna w kształtowaniu chrześcijańskiej wspólnoty rodzinnej.

Eucharystia jako sakrament uobecniający Przymierze Chrystusa z Kościołem odnawia przymierze małżeńskie. Jako sakrament komunii człowieka z Bogiem rodzi komunę osób w rodzinie. Jan Paweł II samo pojęcie „communio personarum” przejął z sakramentu Eucharystii. Rodzina ma być związkiem nie tylko wspólnego zamieszkania, zjednoczeniem ciał, ale przede wszystkim związkiem osób na poziomie duchowym. Eucharystia wprowadza rodzinę na ten poziom zjednoczenia osób. Eucharystia jako uobecnienie Chrystusowej ofiary wprowadza małżonków na drogę ofiary w życiu rodzinnym. Dlatego jest dla rodziny pokarmem miłości. Analiza tekstów papieskich pozwala na wskazanie kilku wniosków.

1. Eucharystia jest źródłem uświęcenia wspólnoty rodzinnej.
2. Małżonkowie przystępując do „Stołu Pańskiego” stają się czytelniejszym znakiem miłości Chrystusa do Kościoła, odnawiają i pogłębiają przymierze małżeńskie.
3. Komunia z Bogiem w Eucharystii urzeczywistnia „communio personarum” w rodzinie.
4. Eucharystia jako „żertwa ofiarna” Chrystusa jest „pokarmem” miłości bezinteresownej i ofiarnej osób w rodzinie.
5. Eucharystia jest źródłem dynamizmu apostołskiego i misyjnego rodziny.

Mariusz Słowik OFMConv – dr teologii, ur. 22 stycznia 1962 roku, wyświęcony na kapłana 25 czerwca 1988 roku, studia w Instytucie Studiów nad Rodziną przy ATK w Łomiankach ukończył dnia 21 listopada 1994 roku uzyskaniem doktoratu, obecnie wykładowca w WSD OO. Franciszkanów w Łodzi oraz proboszcz parafii w Niepokalanowie.

Summary

According to John Paul II, forming a community of people in a family appears the main family task. Such community is based on love that exists in mutual sacrifice within a family. John Paul II emphasizes that only through unselfish gifts can people grow spiritually and create a family community. Shaping this community is possible not only by human effort; it is possible thanks to God's assistance. The goal of this dissertation is the analysis of the teaching of John Paul II – how the Eucharist influences the creation of a family community. The analysis of the papal teaching shows that the Eucharist is vital in the shaping of a Christian family community.

Marriage ties can be renewed by the union of Christ and the Church present in the Eucharist. As the sacrament of God's communion with man, the Eucharist makes it possible to have a communion between family members. John Paul II took the „communio personarum” idea from the Eucharistic sacrament. A family cannot only be understood as living together or being the union of the bodies but also as people's union on a spiritual level into which the Eucharist, as a form of Christ's sacrifice, introduces the family. Therefore, the Eucharist is the food of love for married couples in their family lives. The analysis of the papal teaching makes it possible to point out some conclusions:

1. The Eucharist is the source of sacrifice in a family community.
2. Through accessing the Lord's Table, marriage becomes a sign of Christ's love for Church and makes the union deeper and renewed.
3. The communion with God in the Eucharist realizes the „communio personarum” idea within a family.
4. The Eucharist as Christ's sacrifice is the food of unselfish love in a family.
5. The Eucharist is the source of the apostolic and missionary dynamism of a family.

Mariusz Słowik OFMConv.